

Til: PMR

Dato:09.05.2019

Saksbehandler:

Anne-Brit Strandset

Forslag til endringer i litteratur, hjelpemidler, læringsutbytte og fagbeskrivelser for høsten 2019.

Det er innkommet forslag til endringer i litteratur og læringsutbytte fra studieårsansvarlige og ansvarlige faglærere. Endringsforslagene presenteres i dette notatet, sortert etter studieår i kronologisk rekkefølge. Vedtatte endringer vil normalt ikke tre i kraft før påfølgende semester.

INNHOLDSLISTE

Side: 3-4..... **FØRSTE STUDIEÅR**

1. JUS1211 Juridisk metodelære
2. JUS1111 Avtalerett

Side: 4 -6 **ANDRE STUDIEÅR**

1. JUS2211 miljørett
2. JUS2111 statsforfatningsrett

Side 6- 7 **TREDJE STUDIEÅR**

1. JUS3212 selskapsrett
2. JUS3111 Avtalerett

Side 8 -17

FJERDE STUDIEÅR

1. JUS4111 etikk
2. JUS4111 metode
3. JUS4211 straffeprosess
4. JUS4211 strafferett
5. JUS4211 Sivilprosess
6. JUS4211 straffeprosess

Side 17-30

NORSKE VALGEMNER

1. JUS5511 arbeidsrett
2. JUS5251 ekspropriasjonsrett
3. JUS5810 Opphavsrett
4. JUS55280 internasjonal privatrett
5. JUROFF1500 strafferett

Side: 30-44.....

ENGELSKE VALGEMNER

1. JUS5730 Humanitarian law
2. JUS5680 Internet governance
3. JUS5690 Robot regulation

Side:44-48

..... **EMNELEVERANSER TIL ANDRE STUDIEPROGRAM**

1. HUMR5140 Human rights in international and national law
2. HUMR5133 Business and Human Rights

FØRSTE STUDIEÅR

JUS1211 Juridisk metodelære
Faglærer: Ole-Andreas Rognstad

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tillegglitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Som alternativt pensum til Mads Henry Andenæs, «Rettskildelære», 2009 foreslås:

Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, «Fra lov til rett», 2. utgave, Gyldendal 2017 kapittel 7–11 (s. 209–370), 161 sider.

Andenæs' bok er 160 sider, så det alternativet pensumet vil praktisk talt ikke innebære sidetallsendring.

JUS1111 Avtalerett
Ansvarlig faglærer: Harald Irgens-Jensen**(En språklig endring)**

Studenten skal ha *gode* kunnskaper om:

- Lovfestede og ulovfestede regler og prinsipper om avtaleinngåelse, herunder **vedrørende** ulike kommersielle avtaleslutningsmekanismer
- Regler og prinsipper om tolkning og utfylling av avtaler

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tillegglitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

- Hov/Høgberg: Oversikt over avtaleretten *utgår* som innføringslitteratur (utdatert)
- Hov/Høgberg: Alminnelig avtalerett *utgår* som hovedlitteratur (utdatert)

Ny alternativ innføringslitteratur:

Kåre Lilleholt i Harald Irgens-Jensen (red.) Knophs oversikt over Norges rett, 15. utg., Oslo 2019

- §§ 47, 48.I, II, IV og 49.

Forslag til endring i fagbeskrivelse:**En mindre språklig endring:**

Avtaleretten har forbindelseslinjer til flere andre formuerettslige fagområder, først og fremst obligasjonsretten, kjøpsretten, fast eiendoms rettsforhold og selskapsretten, men også i noen grad til familieretten og arveretten. ~~Til dette kommer at a~~Avtaleretten har også ~~har~~-en forbindelseslinje til forvaltningsretten i den offentlige rett for avtaler som inngås med det offentlige som (en av) part(ene).

Forslag til internasjonale rettskilder og/eller fremmedspråklig litteratur:

Amund Bjøranger Tørum: Interpretation of Commercial Contracts, Oslo 2019.

ANDRE STUDIEÅR

JUS2211 Miljørett

Ansvarlig lærer: Nikolai K.Winge

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttlitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

I dag er det to bøker som oppstilles som alternativer. Dette er:

Enten:

- **Bugge, Hans Chr.:** Lærebok i miljøforvaltningsrett, 4. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2015, med unntak av punkt 1.7, kapittel 3 og 4, punkt 5.5, 8.6, 8.8 og 8.9, og kapittel 10.

Eller:

- **Backer, Inge Lorange:** Innføring i naturressurs- og miljørett, 5. utgave. Gyldendal, Oslo 2012, med unntak av kapitlene I punkt 3 og 4, II punkt 4.7 og 4.8, V, VII, XI, X punkt 4 og 7, XII, XIII og XV.

Dette foreslås videreført. NB. Bugges lærebok kommer straks i 5. utgave, så det må foretas enkelte endringer når det gjelder beskrivelsen av hans bok. Endret tekst kan være:

Bugge, Hans Chr.: Lærebok i miljøforvaltningsrett, 5. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2019, med unntak av punkt 1.7, kapittel 3 og 4, punkt 5.5, 8.6, 8.8 og 8.9, og kapittel 10. Tekst inntatt i rammer er ikke å anse som en del av pensum.

Forslag til rettskilder/litteratur som vil bedre kjønnsmessig balanse i faget/emnet. Er det aktuelle kjønnsperspektiv som kan inkluderes i faget?: Det finnes lite litteratur skrevet av kvinnelige forfattere p.t., men noe er inntatt i listen over tilleggslitteratur. Miljørett reiser få spørsmål med relevans for kjønnsperspektiv.

Totalt antall sider hovedlitteratur: Ca. 200 sider.

JUS2111 statsforfatningsrett

Ansvarlig faglærer: Inger Johanne Sand

Forslag til revidert i pensum i statsforfatningsrett for pensumalternativ 1:

Følgende avsnitt fra «Konstitusjonelt demokrati» foreslås tatt inn i pensumalternativ 1:

Kap. I pkt. 6-9 (6 s.): grunnleggende om konstitusjonell tenkning, som ikke er dekket noe annet sted	6 s.
Kap. III pkt. 4.1-4.3 (3 s.): grunnleggende om konstitusjonell tenkning, belyser et av de tre hovedpunktene ad kjennskap til ... (fremmed rett)	3 s.
Kap. III pkt. 6.1.1-6.1.2, 6.2 (4 s.): grunnleggende og praktisk viktig	5 s.
Kap. III pkt. 7 og 8 (2 s.): grunnleggende elementer ad konstitusjonell endring	2 s.
Kap. VI pkt. 2.1 (1/2 s., innledning ad valg) (avrundet oppover)	1 s.
Kap. VI pkt. 2.3.1-2.3.2 (ca. 1 s., perspektiv på representativt demokrati)	1 s.
Kap. VI pkt. 3.3 (c. 4 s., om stortingsvervet, plikt, immunitet ...)	4 s.
Kap. VI pkt. 4.2.2 (1 s., statsjefen, belyser et av de tre hovedpunktene ad kjennskap til ... (fremmed rett)	1 s.
4.3.2 (2 s., parlamentariske former, belyser et av de tre hovedpunktene ad kjennskap til ... (fremmed rett)	2 s.
Kap. VII pkt. 5 (3 s.), domstolskontroll med forvaltningen (som konstitusjonell norm) må åpenbart være med (også fordi stort sett utelatt i grl. § 113)	3 s.
Kap. VIII (34 s.), intro om rettigheter og rettighetsvern, tolkning mv., satt inn i et perspektiv som på visse punkter avviker fra Lønning-utvalget	34 s.
Kap. IX pkt. 1 (4 s.), supplement til kap. VIII	<u>4 s.</u>
Samlet sidetall (isolert sett)	66 s.

NB Klausuleringen av «petitavsnitt, fotnoter og tabeller» innebærer at det reelle sidetallet er lavere (kanskje ca. 64 sider).

Følgende deler av Lønning-innstillingen som i dag er pensum også i variant 1, er dekket fullt ut i de deler av læreboken som nå omfattes av forslaget ovenfor (boken er oppdatert md relevant rettspraksis) og kan derfor tas ut:

Kap. 9-10 er dekket fullt ut i læreboken (bl.a. bokens kap. VIII), (17 s. x 2 =) 34 s.

Kap. 13 – her gjelder det samme	(7 s. x 2 =)	14 s.
Kap. 15 – her gjelder det samme (se læreboken kap. III og VIII) s.	(4 s. x 2 + 1 =)	9
Samlet sidetall		57 s.

Fjerning av de angitte klausuleringer i læreboken samtidig som de her angitte deler av Lønning-innstillingen tas ut, gir bare en mindre endring av det samlede sidetallet for pensumalternativ nr. 1.

Det kan også nevnes at 4. utgave av læreboken har et vesentlig lavere sidetall enn tredje utgave, som den någjeldende pensumangivelsen i sin tid tok sikte på. Reduksjonen i sidetall fra de delene av tredje utgave som er aktuelle som pensum til de samme deler av fjerde utgave er på anslagsvis 40 sider.

På dette grunnlag foreslås at pensumalternativ 1 heretter utformes slik:

«**1. Smith, Eivind:** Konstitusjonelt demokrati. Statsforfatningsretten i prinsipielt og komparativt perspektiv, 4. utgave (Oslo 2017, Fagbokforlaget). Følgende deler er ikke pensum: Kap. I pkt. 10.1-10.2, pkt.11, kap. II pkt. 2, kap.III pkt.6.1.3, kap.IV pkt.6.3, kap.V pkt.1, 2, 3 og 5, kap. VI pkt.1.2, pkt.3.1 og 3.2, VII pkt. 6.2.3, 6.3.2 og 7.4, og kap. X pkt. 2. Petitavsnitt, fotnoter og tabeller går ut over kunnskapskravene, og detaljene i det komparative materialet tjener kun til å gi et bedre grunnlag for å forstå norsk statsforfatningsrett.

2. Dokument 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, kapittel 20, 23, 24.3, 26 og 40. Fremstillingen av SP og ØSK er ikke en del av pensum.

De to foregående skriftene dekker til sammen læringskravene i faget.»

Forslag til revidert i pensum i statsforfatningsrett for pensumalternativ 2:

Det utarbeides en artikkel i komparativ statsrett av Malcolm Langford, angitt til 20-30 sider, basert på den forelesningen i komparativ statsrett han har holdt de siste semestrene. Artikkelen planlegges ferdig til semesterstart (medio august) og senere for publisering i Jussens Venner.

TREDJE STUDIEÅR

JUS3212 Selskapsrett

Ansvarlig faglærer: Margrethe Buskerud Christoffersen

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Jeg foreslår å stryke det som står om EU-kilder, det blir ikke fulgt opp i lærebøker, undervisning eller eksamen, og studentene har mer enn nok med de norske selskapene og kildene. Det innebærer følgende

- Stryke det som står innledningsvis at det forventes «og dessuten kjennskap til SE-selskaper, og norsk filial av utenlandsk foretak (NUF)»
- stryke angivelsen av at kunnskap om rettskildene omfatter «samt relevante EU-direktiver, -forordninger og rettspraksis fra EU-domstolen»

Jeg foreslår også å flytte og omformulere læringskrav nr 2 om rettslige rammer for næringsvirksomhet – det er lite om dette i pensum og på forelesninger, så det er misvisende slik det står nå. Jeg ville heller skrevet til slutt

- det kreves kunnskap om spredte bestemmelser i annen lovgivning som utgjør rammeverket for selskapsretten (foretaksregisterloven, regnskapsloven, foretaksnavneloven).

I det femte læringskravet er det vist til «vedtekt», det bør stå «vedtekter»

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

- det bør stå etter alternativ 2 til hovedlitteratur (Andenæs): «Andenæs sin bok er ikke oppdatert etter 2006 og det er nødvendig å tilegne seg kunnskap om lovendringer og ny rettspraksis på annen måte»
- den siste tilleggslitteraturen (Sjåfjell og Bugge Reiersen) kan strykes, den er lite relevant nå og det er bedre de som ønsker tillegg leser en av de andre forslagene

JUS3111 Avtalerett

Ansvarlig faglærer: Harald Irgens-Jensen

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):**(En språklig endring)**

Det offentliges kontroll med standardkontraktsvilkår, jf. markedsføringsloven § 22

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Ny alternativ innføringslitteratur:

Kåre Lilleholt i Harald Irgens-Jensen (red.) Knophs oversikt over Norges rett, 15. utg., Oslo 2019

- §§ 39-41, 47, 48.III, V og VI.

FJERDE STUDIEÅR

JUS4111 Etikk

Ansvarlig faglærer: Sverre Blandhol

Kunnskap:

God forståelse for sentrale teorier og begreper i juristetikken, herunder

- Hva profesjonsetikk er
- Forholdet mellom profesjonsetikk og allmenntikk
- Roller og rollemoral
- Kjønnsperspektiver på juristetikken

God forståelse for praktiske anvendelser av etikk i juridisk relevant virksomhet, herunder

- Forskjellen på etiske og rettslige krav til juristers yrkesutøvelse og forholdet mellom disse
- Etiske forventninger til begrunnelser av juridiske standpunkter
- Ulike typer verdivalg og andre etisk relevante hensyn i retten
- Forholdet mellom etikk og retorikk i fremstillingen av sakens rettslig relevante faktum

God forståelse for juristroller som dommer, advokat, forsvarer, i påtalemyndigheten og forvaltningen, normer og regler som gjelder for disse, og deres særskilte etiske utfordringer og krav, herunder:

- Interessekonflikter
- Taushetsplikt og fortrolighetsplikt
- Uavhengighet
- Hederlighet og integritet

- Lojalitetsplikt og ytringsfrihet
- Tilsyns- og disiplinærsystemet for advokater

Kjennskap til normative krav til etiske refleksjon og beslutninger, herunder

- Krav til etiske beslutninger
- Ulike typer beslutningshensyn og forholdet mellom dem
- Forholdet mellom grunner og rasjonaliseringer
- Begrepet etiske dilemmaer

Kjennskap til hvordan vi faktisk resonnerer når vi tar moralske valg, herunder

- Skillet mellom automatiske og kontrollerte mentale prosesser
- Begrepet begrenset moralsk evne
- Begrepet etisk svikt
- Sentrale feilkilder ved profesjonsetiske beslutninger og handlinger

Ferdigheter

Emnet gir deg forståelse av og trening i ferdigheter av betydning for etisk forsvarlig juridisk praksis, herunder

- å identifisere og analysere etiske spørsmål, dilemmaer og aspekter i beslutningssituasjoner
- å behandle disse i refleksjons- og beslutningsprosesser
- å begrunne etiske valg muntlig i diskusjon med andre
- å kunne identifisere og skille mellom verdivalg i rettssystemet og egne verdivalg

Generell kompetanse

Emnet oppøver evnen til refleksjon rundt rollen som jurist og de etiske utfordringer og krav som stilles i de ulike juristroller. Emnet gir bevissthet om hvordan vi faktisk resonnerer i etiske spørsmål og om vanlige feilkilder ved våre yrkesetiske vurderinger.

Emnet oppøver også evnen til refleksjon om ulike typer beslutningshensyn, derunder at det kan ligge etiske forventninger ut over de klart definerte regler, samt en bevisst holdning til hvordan slike dilemmaer kan løses i praksis.

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Hovedlitteratur:

Hans Petter Graver (2011). *Hva er rett?* Kap 5, (s. 58-69), kap 7 (s. 98-116) og kap 8 (s. 117-140) (45 sider)

Max Bazerman & Ann Tenbrunsel (2011). *Blind Spots*, kap 2 (s. 24-37) og kap 4 (s. 61-76) (28 sider)

Juss og etikk (Universitetsforlaget 2005) s. 15-86, s. 109-128 og s. 150-170. (110 sider)

Etiske retningslinjer for statstjenesten, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/etiske-retningslinjer-for-statstjenesten/id88164/sec1> (17 sider)

Tillegglitteratur:

Geir Woxholth, *God advokatskikk*, Gyldendal 2018

Knut Erik Tranøy (1998). *Det åpne sinn. Moral og etikk mot et nytt årtusen*, Universitetsforlaget 1998

Luban, D. and W. B. J. Wendel (2017). "Philosophical Legal Ethics: An Affectionate History." *Georgetown Journal of Legal Ethics* 30: 337.

Luban, D. (2003). "Integrity: Its causes and cures." *Fordham law review*, Volum 72, s. 279-310

Leijonhufvud, Madelein: *Etiken i juridiken*, Norstedts juridik, Stockholm 2010

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Etikk-læren omhandler metoder og utfordringer for jurister ved rettsanvendelse og andre sentrale oppgaver jurister utøver, samt sentrale yrkesetiske krav i de vanligste juristprofesjoner. Sentralt i undervisningen står et obligatorisk kurs med et erfaringsbasert undervisningsopplegg, der etisk refleksjon og vanlige feilkilder blir belyst gjennom diskusjoner i grupper og plenum.

Forslag til internasjonale rettskilder og/eller fremmedspråklig litteratur:

Se ovenfor under hoved- og tillegglitteratur

Forslag til rettskilder/litteratur som vil bedre kjønnsmessig balanse i faget/emnet. Er det aktuelle kjønnsperspektiv som kan inkluderes i faget?:**Nytt læringskrav om kjønnsperspektivet:**

- Kjønnsperspektiver på juristetikken

Fagansvarlig vil sammen med lærergruppen arbeide for å finne eller få skrevet ny litteratur som kan dekke læringskravet. Det overlates til PMR å avgjøre om læringskravet skal tas med allerede nå, eller først tas inn når denne litteraturen foreligger.

Totalt antall sider hovedlitteratur:

180 sider på 3 studiepoeng – emne for 4 studieår.

JUS4111 Metode

Ansvarlig faglærer: Christoffer Conrad Eriksen

Forslag til nye læringskrav og ny hovedlitteratur i Metode**1. Bakgrunn**

På masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo er det pr i dag to fag som gjelder juridisk metode og rettskildelære. Faget Rettskildelære er plassert på første studieår annet semester, i emnet JUS1211, mens faget Metode ligger på fjerde studieår andre semester, i emnet JUS4111. Dette forslaget gjelder faget Metode i emnet JUS4111.

Faget Metode i emnet JUS4111 er en videreføring av faget Rettskildelære i tidligere studieordninger. Metodefaget er i nåværende studieordning normert til 7 studiepoeng.

Kravene til kunnskap, ferdighetsmål og kompetansemål i metodefaget er angitt slik:

«Kunnskap

Metodelæren er nøkkelen for å forstå juridisk tenkemåte. Studenten skal ha god forståelse av:

- prinsippene om rettskildefaktorenes/argumentenes gyldighet («relevans»),
- tolkningen/slutningen fra dem («slutningsprosessen) og
- deres vekt («harmonisering»)

Av disse tre problemstillingene er den siste den helt sentrale og vektlegges særlig i metodestudiet.

og faget

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Argumentere rettslig
- Begrunne standpunkter til rettsspørsmål.»

Generell kompetanse

Metodelæren gir grunnlag for å arbeide med kjente og fremmede rettsområder. Metodelæren gir et viktig perspektiv for hele masterstudiet i rettsvitenskap. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.»

Hovedlitteratur

Hovedlitteraturen i metodefaget består av utdrag fra to bøker:

«I. Eckhoff, Torstein/ Helgesen, Jan Erik: Rettskildelære 5. utg., 2001:

Følgende kapitler faller utenfor læringskravene:

- Kap. 3 IX («Etterfølgende utsagn m.v. fra lovgiverhold»)
- Kap. 9
- Kap. 10
- Kap. 11

OG

II. Boe, Erik: Rettskildelære under debatt, Oslo 2012:

Utvalgte kapitler er obligatorisk litteratur:

- Kap. 3
- Kap. 12
- Kap. 14
- Kap. 15
- Kap. 16
- Kap. 17
- Kap. 19»

Det er behov for å oppdatere både læringskravene og litteraturen i metodefaget. Dels er det et behov for større integrasjon av europeisering og internasjonalisering i metodefaget, dels er det et behov for at metodefaget i større grad inkorporerer de siste tiårenes forskning på juridiske metoder. Behovet for oppdatering av faget har ligget bak fakultetets oppnevnelser av flere arbeidsgrupper

med mandat om å vurdere innholdet i metodefaget, senest ved arbeidsgruppen nedsatt av PMR den 1. september 2015. Denne gruppen foreslo en rekke endringer av faget Rettskildelære på første studieår, men kom ikke frem til et konkret forslag til endring av metodefaget på fjerde studieår.

2. Forslag til endring

Nedenfor følger forslag til nye læringskrav og ny hovedlitteratur i faget som er ment å imøtekomme behovene for oppdatering av faget. Forslaget har vært diskutert med faglærerne i metodefaget, og det er ikke kommet innsigelser til forslaget slik det er fremsatt nedenfor.

Den foreslåtte hovedlitteraturen er en antologi som blir utgitt til semesterstart i 2019, og vil bli skrevet ut og utdelt til PMRs medlemmer. Fordi boken ennå ikke er brukket om, foreligger det ingen eksakt angivelse av sidetall i hovedlitteraturen. Det forutsettes i forslaget at det som nå angis som hovedlitteratur er innenfor sidetallsnormen (50-60 sider pr studiepoeng). Dersom forutsetningen ikke holder stikk vil det før semesterstart bli opplyst om det er ytterligere deler av boken som ikke skal anses som hovedlitteratur.

Forslag til nye læringskrav:

«Kunnskap

Metodefaget handler om å forstå juristers fremgangsmåter ved stillingstagning til rettsspørsmål («juridisk metode»).

Studenten skal ha god forståelse av:

- Juridiske argumentasjonsmønstre, det vil si fellestrekk i juristers utsagn til støtte for standpunkt til rettsspørsmål, blant annet utsagn om hvilke argumentkilder som anses relevante, hvilke slutninger som trekkes fra argumentkildene, og hvordan relevante argumenter vektas og avstemmes i forhold til hverandre.
- Juridiske argumentasjonsmønstre i Norges Høyesterett.
- Grunnleggende juridiske argumentasjonsmønstre i henholdsvis Den internasjonale domstolen (ICJ), EMD, EU-domstolen og EFTA-domstolen.
- Ulike beskrivelser av juridiske metoder, herunder teorier om juridisk metode og:
 - rettskildeprinsipper
 - kjønnsperspektiver, likestilling og likebehandling
 - fakta og etikk
- Rettskildeprinsipper som ramme for etiske forventninger til ulike juristsroller.

Studentene skal ha kjennskap til:

- Hvordan juridisk metode og juridiske argumentasjonsmønstre påvirkes av ulike roller jurister opptre i, som blant annet dommer, advokat, byråkrat, utreder og forsker

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Anvende juridiske metoder, blant annet ved å begrunne standpunkter til rettsspørsmål og evne å skille mellom svake og sterke begrunnelser for rettslige standpunkt.

Generell kompetanse

Kunnskap og ferdigheter i metode er en forutsetning for å arbeide som jurist. Metodelæren er grunnleggende for hele masterstudiet i rettsvitenskap, og faget på fjerde studieår skal gi mulighet for å se de ulike fagene på masterstudiet i sammenheng. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.»

Forslag til ny innførings- og hovedlitteratur:

«Innføringslitteratur:

Alf Petter Høgberg og Jørn Øyrehagen Sunde, Juridisk metode og tenkemåte, Universitetsforlaget 2019, Del I, kapittel 3.

Hovedlitteratur:

Alf Petter Høgberg og Jørn Øyrehagen Sunde, Juridisk metode og tenkemåte, Universitetsforlaget 2019

Følgende må anses som forutsatt kunnskap:

Del I, kapittel 3

Følgende går lenger enn det læringskravene krever:

Del I, kapittel 4

Del III

Del IV, kapittel 28»

JUS4211 Straffeprosess

Ansvarlig faglærer: Jo Stigen

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Under overskriften «Studenten skal ha god forståelse av:»

Nåværende pkt. 6 (Sentrale straffeprosessuelle prinsipper) flyttes opp som punkt 2.

Nytt pkt. 7 settes inn (mellom nåværende 5 og 7):

7. Gjennomføring av hovedforhandling, herunder reglene om bevis.

JUS4211 Strafferett

Ansvarlig faglærer: Ulf Stridbeck

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tillegglitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Ansvarslæren: kap. 8, 9, 12:I-V 1., ...

Det forvirrende tillegget etter 12 fjernes slik at det står

Ansvarslæren: kap. 8, 9, 12, ...

Det medfører + 5 sider.

Totalt antall sider hovedlitteratur:

+ 5 sider

JUS4211 Sivilprosess

Ansvarlig faglærer: Maria Astrup Hjort

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Under overskriften «Studenten skal ha god forståelse av:» foreslås det å gjøre følgende tillegg i pkt. 4: «, herunder reglene om bevis». Pkt. 4 skal da lyde:

4. Reglene om forberedelse og gjennomføring av allmennprosessen og småkravprosessen, herunder reglene om bevis

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Under tilleggslitteratur foreslås

«Hov, Jo: Rettergang i sivile saker (1. utg. 2017)» ut og erstattes av

«Hov, Jo: Rettergang i sivile saker (4. utg. 2019)»

JUS4211 Straffeprosess

Ansvarlig faglærer: Anders Løvlie

Det kommer en oppdatert versjon av

Tittel: Straffeprosess, 2. utgave Forfatter: Ørnulf Øyen (ISBN: 9788245032956)

Utgivelsesår: 2019

Jeg har ikke lest den, men den bør helt sikkert på pensum i 4211. Forlaget opplyser følgende:

Boken er gjennomgående oppdatert, men dette er de mest sentrale endringene i boken:

- * Hovedstrukturen i første utgave er beholdt, men enkelte mindre strukturelle justeringer er gjort.
- * Omtalen av enkelte sentrale temaer er justert eller utvidet noe i andre utgave, og noen få nye temaer er omtalt.
- * De mest omfattende endringene er gjort i kapittel 2 om rettskilder og metode, i kapittel 4 og 33 i omtalen av det straffbare «forhold», og i kapittel 24 og 30, der henholdsvis allmenne regler om tingrettens avgjørelsesgrunnlag og retten til krysseksaminasjon er omtalt.
- * I tillegg er det foretatt en rekke mindre justeringer ulike steder i fremstillingen.

* Omfanget av henvisninger i fotnoter også noe utvidet, herunder ved at det er vist til lovforslag fra Straffeprosesslovutvalget.

* Fremstillingen ajourført med nytt rettskildemateriale fra de siste tre år.

Totalt antall sider hovedlitteratur: Ingen endringer

NORSKE VALGEMNER

JUR1511 og JUS5511 arbeidsrett – den individuelle delen

Ansvarlig faglærer: Marianne Jenum Hotvedt

Jeg foreslår her enkelte endringer i læringskrav og pensumlitteratur for valgemnet Arbeidsrett – den individuelle del.

Endringene i læringskrav består i hovedsak av at kravene er gjort mer konkrete. Hittil har de vært nokså generelt og abstrakt formulert, nå er de knyttet opp mot reguleringen av ulike temaer innenfor individuell arbeidsrett.

I pensumlitteraturen er det i første rekke gjort nødvendige oppdateringer. Jeg har også kuttet noe ned på antallet sider hovedlitteratur.

Jeg har også gjort enkelte små justeringer i omtalen av «Kort om emnet» og «Hva lærer du».

Nedenfor følger oppdatert tekst, basert på dagens struktur på hhv fagets hjemmeside og semesterside.

Oslo, 12. april 2019 Marianne Jenum Hotvedt (ansvarlig faglærer)

Kort om emnet

Arbeidsrett - den individuelle del omfatter rettsreglene om individuelle arbeidsforhold. I hovedsak behandles rettsforholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker (den individuelle arbeidsavtalen), herunder rettsreglene om inngåelse og opphør av arbeidsavtaler, og partenes rettigheter og plikter mens arbeidsforholdet består mellom dem. Emnet har nær sammenheng med et annet valgemne, *Arbeidsrett – den kollektive del*, men kan studeres uavhengig av dette.

Ønsker du faglig spesialisering på masterprogrammet i rettsvitenskap? Emnet er del av profilen [Arbeidsrett og arbeidslivsspørsmål](#).

Hva lærer du?

Du lærer om plikter og rettigheter mellom arbeidsgiver og arbeidstaker som følge av arbeidsavtalen og arbeidsforholdet for øvrig, og om hvordan en arbeidsavtale etableres og kan bringes til opphør.

Litteratur/læringskrav

Arbeidsrett - den individuelle del

Fagbeskrivelsen er felles for studenter som tar emnet på master- og bachelor-nivå. Litteraturen er i all hovedsak felles, og læringskravene er knyttet til de samme temaene. Merk likevel ta det er visse forskjeller i den angitte hovedlitteraturen for master- og bachelor-emnet, og at læringskravene stiller ulike krav til dybden i kunnskap, ferdigheter og kompetanse på master- og bachelor-nivå.

Læringskrav for JUS5511 - master-emnet på 10 studiepoeng

Kunnskap:

Studenten skal ha:

- ha god forståelse for arbeidsrettens ideologiske grunnlag, verneavgivningens formål og sentrale hensyn i arbeidsrettslig regulering
- ha god forståelse for rettskildebildet i arbeidsretten, inkludert betydningen av internasjonal rett og EU/EØS-rett for rettsområdet
- ha god forståelse for sentrale arbeidsrettslige begreper, deres funksjoner og sammenhengen mellom dem, særlig begrepene arbeidsgiver, arbeidstaker, virksomhet, styringsrett og arbeidstid
- ha god forståelse for forholdet mellom reguleringsformene lov, tariffavtale og individuell avtale, og for medbestemmelsesordninger og deres funksjoner
- ha god forståelse for diskrimineringsvernets betydning på arbeidsrettens område, med hovedvekt på diskrimineringsforbudets innhold og forholdet til annen arbeidsrettslig regulering
- ha god forståelse for reglene om etablering av arbeidsforhold og reguleringen av ulike ansettelses- og tilknytningsformer, herunder midlertidig ansettelse og innleie

- ha god forståelse for reglene om opphør av arbeidsforhold, herunder materielle og prosessuelle krav ved oppsigelse og avskjed, samt sammenhengen med regler om suspensjon og permittering
- ha god forståelse for arbeidstakers rettigheter ved virksomhetsoverdragelse
- ha god forståelse for arbeidsgivers styringsrett og den rettslige avgrensningen av denne kompetansen
- ha forståelse for hovedtrekkene i regler om varslings-, konkurransebegrensende avtaler samt andre regler med tilknytning til arbeidstakers lojalitetsplikt
- ha forståelse for hovedtrekkene i reglene om krav til arbeidsmiljøet
- ha forståelse for hovedtrekkene i lovreguleringen av arbeidstid, ferie og permisjoner, og samspillet med regulering i tariffavtale
- ha kjennskap til hovedtrekkene i reguleringen av personvern og personopplysninger i arbeidsforhold

Ferdigheter:

Studenten skal:

- kunne identifisere og formulere generelle og konkrete rettslige problemstillinger innenfor fagområdet
- kunne gjennomføre selvstendige drøftelser av slike problemstillinger ved hjelp av relevant rettskildemateriale
- kunne foreta kritiske vurderinger av faglige spørsmål (innenfor fagområdet)
- kunne formulere og formidle kunnskap om arbeidsrettslige problemstillinger

Generell kompetanse:

Studenten skal:

- kunne anvende arbeidsrettslige kunnskaper i domstoler, advokatfirma, organisasjoner, bedrifter, offentlige etater eller andre institusjoner som arbeider med arbeidsrett
- ha god innsikt i oppbygningen og innholdet i det arbeidsrettslige systemet, særlig på den individuelle arbeidsrettens område
- ha forståelse for sentrale arbeidsrettslige hensyn

Læringskrav for JUR1511 - Bachelor-emnet på 10 studiepoeng

Kunnskap:

Studenten skal ha:

- ha kunnskap om arbeidsrettens ideologiske grunnlag, verneavgivningens formål og sentrale hensyn i arbeidsrettslig regulering
- ha kunnskap om rettskildebildet i arbeidsretten, inkludert betydningen av internasjonal rett og EU/EØS-rett for rettsområdet
- ha kunnskap om sentrale arbeidsrettslige begreper, deres funksjoner og sammenhengen mellom dem, særlig begrepene arbeidsgiver, arbeidstaker, virksomhet, styringsrett og arbeidstid
- ha kunnskap om forholdet mellom reguleringsformene lov, tariffavtale og individuell avtale, og for medbestemmelsesordninger og deres funksjoner
- ha kunnskap om diskrimineringsvernets betydning på arbeidsrettens område, med hovedvekt på diskrimineringsforbudets innhold og forholdet til annen arbeidsrettslig regulering
- ha kunnskap om reglene om etablering av arbeidsforhold og reguleringen av ulike ansettelses- og tilknytningsformer, herunder midlertidig ansettelse og innleie
- ha kunnskap om reglene om opphør av arbeidsforhold, herunder materielle og prosessuelle krav ved oppsigelse og avskjed, samt sammenhengen med regler om suspensjon og permittering
- ha kunnskap om arbeidstakers rettigheter ved virksomhetsoverdragelse
- ha kunnskap om arbeidsgivers styringsrett og den rettslige avgrensningen av denne kompetansen
- være kjent med hovedtrekkene i regler om varsling, konkurransebegrensende avtaler samt andre regler med tilknytning til arbeidstakers lojalitetsplikt
- være kjent med hovedtrekkene i reglene om krav til arbeidsmiljøet
- være kjent med hovedtrekkene i lovreguleringen av arbeidstid, ferie og permisjoner, og samspillet med regulering i tariffavtale

Ferdigheter:

Studenten skal:

- kunne identifisere og formulere relevante rettslige problemstillinger innenfor fagområdet
- kunne gjennomføre drøftelser av slike problemstillinger ved hjelp av relevant rettskildemateriale
- kunne foreta kritiske vurderinger av faglige spørsmål (innenfor fagområdet)
- kunne formulere og formidle kunnskap om arbeidsrettslige problemstillinger

Generell kompetanse:

Studenten skal:

- ha et godt grunnlag for videre studier av arbeidsrettslige emner
- ha et godt grunnlag for å arbeide med konkrete spørsmål innenfor individuell arbeidsrett
- ha innsikt i oppbygningen og innholdet i det arbeidsrettslige systemet, særlig på den individuelle arbeidsrettens område
- ha forståelse for sentrale arbeidsrettslige hensyn

Litteraturliste for JUS5511

Innføringslitteratur:

Hirst, Marion Holthe og **Sven Ivar Lønneid**, *Arbeidsrett i et nøtteskall*, 2. utg. 2018

Evju, Stein: «Utviklingstrekk i den individuelle arbeidsretten», *Arbeidsrett* 2011, s. 143–163.

Evju, Stein: «Arbeidsrettdisiplinen og arbeidsrettsforskningen i tilbakeblikk: Utviklingen av faget og forskningen fra fortid til nåtid», *Arbeidsrett* 2012, s. 1–29.

Sundet, Tron Løkken, *Kollektiv arbeidsrett. En innføring*. 2018.

Hovedlitteratur:

Skjønberg, Alexander Næss, Eirik Hognestad og **Marianne Jenum Hotvedt**, *Individuell arbeidsrett*. 2. utg. 2017, 466 s. Erstatte tidligere utgaver.

Hotvedt, Marianne Jenum, «Arbeidstaker – quo vadis? Den nyere utviklingen av arbeidstakerbegrepet», *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2018, s. 42–103.

Evju, Stein, «Saklighet og saklighetsprøvelse. En rettsgenetisk studie», *Arbeidsrett* 2013, s. 82–111.

Gimmingsrud, Kari, «En ny tidsalder for personvern i Europa?» *Arbeidsrett* 2017, s. 220–240.

Totalt ca 466 sider

Støtte- og tillegglitteratur:

Thorkildsen, Tarjei, og **Tonje H. Drevland**, «Arbeidsgivers styringsrett – en ‘restkompetanse’?», *Arbeidsrett* 2010, s. 30–48.

Evju, Stein, «Styringsrett og restkompetanse», *Arbeidsrett* 2010, s. 49–65.

Hotvedt, Marianne Jenum, og **Terese Smith Ulseth**, «Arbeidsavtalen og styringsrett: Harmoni i en domsoktett», *Arbeidsrett* 2013, s. 112–138.

Fougner, Jan, «Arbeidsgivers frie skjønn, arbeidsgivers styringsrett og domstolskontroll», *Arbeidsrett* 2018, s. 37–60.

Thorkildsen, Tarjei, «Endring av tjenestepensjonsordninger – arbeidsrettslige aspekter», *Arbeidsrett* 2012, s. 59–79.

Hotvedt, Marianne Jenum, «Prøvesrett på prøve. Har domstolen kompetanse til å prøve rimelighet i saker om statsansattes stillingsvern?» *Arbeidsrett* 2018, s. 1–36.

Edvardsen, Kjetil, «Retten til fast ansettelse – Praktiske problemstillinger tilknyttet grunnbemanningslæren», *Arbeidsrett* 2012, s. 103–141.

Søreide, Christel, «Grensen mellom fast og midlertidig ansettelse», *Arbeidsrett* 2017, s. 113–127.

van den Heuvel, Andreas, «Litt om lønns- og arbeidsvilkår for utleide og utstasjonerte arbeidstakere», i Mulder, Bernard Johann mfl. (red.), *Sui generis. Festskrift til Stein Evju*, 2016, s. 306–315.

Nyström, Birgitta, *EU och arbetsrätten*, 5. utg. 2017.

Endringer i arbeidsmiljøloven 2017–2018:

- Varsling og arbeidstid: Prop. 72 L (2016–2017), Innst. 303 L (2016–2017).
- Fast og midlertidig ansettelse og innleie fra bemanningsforetak: Prop. 73 L (2017–2018), Innst. 355 L (2017–2018).

Kommentarutgaver til arbeidsmiljøloven:

- **Fougner, Jan**, mfl. *Arbeidsmiljøloven. Lovkommentar*, 3. utg. 2018
- **Jakhelln, Henning**, mfl. (red.), *arbeidsrett.no*
- **Johansen, Atle Sønsteli** og **Einar Stueland** (red.), *Arbeidsmiljøloven. Kommentarer og praksis*, 2. utg. 2016
- (og nettversjoner av lovkommentarer)

Litteraturliste for JUR1511

Innføringslitteratur:

Hirst, Marion Holthe og **Sven Ivar Lønneid**, *Arbeidsrett i et nøtteskall*, 2. utg. 2018

Evju, Stein: «Utviklingstrekk i den individuelle arbeidsretten», *Arbeidsrett* 2011, s. 143–163.

Evju, Stein: «Arbeidsrettdisiplinen og arbeidsrettsforskningen i tilbakeblikk: Utviklingen av faget og forskningen fra fortid til nåtid», *Arbeidsrett* 2012, s. 1–29.

Sundet, Tron Løkken, *Kollektiv arbeidsrett. En innføring*. 2018.

Hovedlitteratur:

Skjønberg, Alexander Næss, Eirik Hognestad og **Marianne Jenum Hotvedt**, *Individuell arbeidsrett*. 2. utg. 2017, 466 s. Erstatter tidligere utgaver.

Støtte- og tilleggs litteratur:

Hotvedt, Marianne Jenum, «Arbeidstaker – quo vadis? Den nyere utviklingen av arbeidstakerbegrepet», *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2018, s. 42–103.

Evju, Stein, «Saklighet og saklighetsprøvelse. En rettsgenetisk studie», *Arbeidsrett* 2013, s. 82–111.

Gimmingsrud, Kari, «En ny tidsalder for personvern i Europa?» *Arbeidsrett* 2017, s. 220–240.

Thorkildsen, Tarjei, og **Tonje H. Drevland**, «Arbeidsgivers styringsrett – en ‘restkompetanse’?», *Arbeidsrett* 2010, s. 30–48.

Evju, Stein, «Styringsrett og restkompetanse», *Arbeidsrett* 2010, s. 49–65.

Hotvedt, Marianne Jenum, og **Terese Smith Ulseth**, «Arbeidsavtalen og styringsrett: Harmoni i en domsoktett», *Arbeidsrett* 2013, s. 112–138.

Fougner, Jan, «Arbeidsgivers frie skjønn, arbeidsgivers styringsrett og domstolskontroll», *Arbeidsrett* 2018, s. 37–60.

Thorkildsen, Tarjei, «Endring av tjenestepensjonsordninger – arbeidsrettslige aspekter», *Arbeidsrett* 2012, s. 59–79.

Hotvedt, Marianne Jenum, «Prøvesrett på prøve. Har domstolen kompetanse til å prøve rimelighet i saker om statsansattes stillingsvern?» *Arbeidsrett* 2018, s. 1–36.

Edvardsen, Kjetil, «Retten til fast ansettelse – Praktiske problemstillinger tilknyttet grunnbemanningslæren», *Arbeidsrett* 2012, s. 103–141.

Søreide, Christel, «Grensen mellom fast og midlertidig ansettelse», *Arbeidsrett* 2017, s. 113–127.

van den Heuvel, Andreas, «Litt om lønns- og arbeidsvilkår for utleide og utstasjonerte arbeidstakere», i Mulder, Bernard Johann mfl. (red.), *Sui generis. Festskrift til Stein Evju*, 2016, s. 306–315.

Nyström, Birgitta, *EU och arbetsrätten*, 5. utg. 2017.

Endringer i arbeidsmiljøloven 2017–2018:

- Varsling og arbeidstid: Prop. 72 L (2016–2017), Innst. 303 L (2016–2017).
- Fast og midlertidig ansettelse og innleie fra bemanningsforetak: Prop. 73 L (2017–2018), Innst. 355 L (2017–2018).

Kommentarutgaver til arbeidsmiljøloven:

- **Fougner, Jan**, mfl. *Arbeidsmiljøloven. Lovkommentar*, 3. utg. 2018
- **Jakhelln, Henning**, mfl. (red.), *arbeidsrett.no*
- **Johansen, Atle Sønsteli** og **Einar Stueland** (red.), *Arbeidsmiljøloven. Kommentarer og praksis*, 2. utg. 2016
- (og nettvversjoner av lovkommentarer)

JUS5251 Ekspropriasjonsrett

Ansvarlig faglærer: Geir Stenseth

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Hovedlitteratur:

1. **Bøker endres slik: Stavang, Endre (red.)**, Ekspropriasjon (Oslo 2019), med unntak av: kapittel 3, avsnittene 3.2 til 3.6 og avsnitt 4; kapittel 4, avsnittene 3.3 til 3.5; kapittel 5, avsnitt 6; kapittel 7, avsnitt 8; kapittel 9, avsnittene 8.2 til 8.4; kapittel 10, avsnittene 4 og 5; kapittel 11. (455 sider)
2. **Artikler og tekstutdrag: Ingen endring** (105 sider)

Støttelitteratur:

Følgende endring gjøres: Stordrange, Bjørn og Ove Chr. Lyngholt:

Ekspropriasjonserstatningsloven, kommentarutgave, 3. utg., Universitetsforlaget 2000 erstattes av ny utgave, som følger:

Stordrange, Bjørn og Ove Chr. Lyngholt: Ekspropriasjonserstatningsloven: Lovkommentar, 4. utg. (Oslo 2019)

For øvrig ingen endring av støttelitteratur

Totalt antall sider hovedlitteratur:

560 sider

JUS5810 Opphavsrett**Ansvarlig faglærer: Ole-Andreas Rognstad**

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Hovedlitteratur

Ole-Andreas Rognstad: Opphavsrett, 2. utgave, Universitetsforlaget 2019 (utkommer H-19). Ca. 520 sider

(til erstatning for bokens første utgave, 2009).

Totalt antall sider hovedlitteratur:

Ca 520

JUS5280 Internasjonal privatrett

Ansvarlig faglærer: Giuditta Cordero-Moss

Hovedlitteratur:**Følgende tas ut:**

Kurt Siehr, Fraude à la lois and European Private International Law, *Essays in Honour of Michael Bogdan*, Juristförlaget i Lund 2013, s. 521-538 (18 sider)

Hovedlitteratur:**Følgende tas inn:**

Marie Nesvik, Beskyttelse av arbeidstakeren i internasjonal privatrett, Doktoravhandlinger forsvart ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Nr. 129, 2018, ss.234-238, 265-291.

Støttelitteratur - gjelder både JUS5280 og jus 1280:**Nåværende liste tas ut i sin helhet og erstattes med følgende:****Støttelitteratur****Om internasjonal privatrett generelt:**

Utredning om formuerettslige lovvalgsregler, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---enpersonsutredning-om-formuerettslige-lovvalgsregler/id2611666/>

Giuditta Cordero-Moss, Norsk ordre public som skranke for internasjonale kommersielle kontrakter, Universitetsforlaget 2018, <https://www.idunn.no/norsk-ordre-public>

Om internasjonal kontraktsrett i EU:

Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan, and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I, **Official Journal C 282**, 31/10/1980 P. 0001 – 0050 [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)

COM (2002) 654(01), GREEN PAPER on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization, s. 1-46

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0654&from=EN>

British Institute for International and Comparative Law Study on the question of effectiveness of an assignment or subrogation of a claim against third parties and the priority of the assigned or subrogated claim over a right of another person, 2012,

http://ec.europa.eu/justice/civil/files/report_assignment_en.pdf

Om internasjonal erstatningsrett i EU og i USA:

COM (2003) 427(01), Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND

THE COUNCIL ON THE LAW APPLICABLE TO NON-CONTRACTUAL OBLIGATIONS
("ROME II") Explanatory memorandum, s. 1-40

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003PC0427:EN:HTML>

P.J. Kozyris, Rome II: Tort Conflict on the Right Track! A Postscript to Symeon

Symeonides' "Missed Opportunity", *The American Journal of Comparative Law* 2008, s. 471-497
(finnes på Heinonline på Oria)

Xandra E. Kramer, The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations: The European private international law tradition continued, *Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR)* 2008, no. 4, s. 414 – 424.

[http://repub.eur.nl/res/pub/14226/2008%20Rome%20II%20Regulation%20-%20NIPR%20\(Kramer\).pdf](http://repub.eur.nl/res/pub/14226/2008%20Rome%20II%20Regulation%20-%20NIPR%20(Kramer).pdf)

Symeon Symeonides, The American Revolution and the European Evolution in Choice of Law: Reciprocal Lessons, *Tulane Law Review*, Vol. 82, No. 5, 2008, s. 1-51,

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1104284

Symeon Symeonides, Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 56, 2008, s-1-46,

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1031803

Peter Arnt Nielsen, Libel Tourism from a European Perspective, *Essays in Honour of Michael Bogdan*, Juristförlaget i Lund 2013, s. 387-399

Om internasjonal selskapsrett (soft law):

GEDIP Draft rules on the law applicable to companies and other bodies, <https://www.gedip-egpil.eu/documents/Milan%202016/GEDIPs%20Proposal%20on%20Companies.pdf>

Om internasjonale familierett og arverett i EU:

http://ec.europa.eu/justice/civil/family-matters/index_en.htm

Om Luganokonvensjonen og Brussel I:

C 319 (23/12/2009), Explanatory report from Prof Fausto Pocar on the Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, signed in Lugano on 30 October 2007, s.1-56, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:319:0001:0056:EN:PDF>

Peter Arnt Nielsen, The new Brussels I Regulation, *Common Market Law Review* 50, 2013, s. 503-528

Study JLS/C4/2005/03 I, Report on the Application of the Regulation Brussels

I in the Member States presented by Burkhard

Hess, Thomas Pfeiffer and Peter Schlosser,
http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf

Rapporten til Brussel I 44/2001 (som Luganokonvensjonen er basert på):

Proposal for a COUNCIL REGULATION (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (presented by the Commission)

EXPLANATORY MEMORANDUM, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:1999:0348:FIN>

Om internasjonal privatrett i Norden:

Michael Bogdan, Concise Introduction to EU Private International Law, 2016

Michael Bogdan, Svensk internationell privat- og processrätt, Stockholm 2014

Peter Arnt Nielsen, International privat- og prosessret, 1997

Nyttige lenker:

Rapporter om rettspraksis om Luganokonvensjonen:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/andre/Europeisk_justissamarbeid/Luganokonvensjonen.html?id=417248

Den europeiske Kommissjonens portal om justissamarbeid gir en fin oversikt over det europeiske regelverk innenfor internasjonal privatrett: http://ec.europa.eu/justice/civil/index_en.htm

Ulike publikasjoner om internasjonal privatrett i regi av EU: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

Database with summaries in English of over 2300 judgments that were rendered between 1 March 2002 and 31 December 2015 concerning the Brussels I (Brussels I Recast), Brussels IIa, Maintenance, Rome I and Rome II Regulations and the Hague Maintenance Protocol in the Court of Justice of the European Union and in Belgium, Germany, England and Wales, Italy, Poland, Scotland and Spain.

The EUPILLAR Database, established and maintained by the University of Aberdeen, is available at <https://w3.abdn.ac.uk/clsm/eupillar/#/home>.

Nyheter, artikler og kommentarer innenfor europeisk internasjonal privatrett finnes på <http://www.conflictoflaws.net/>

Hjemmesiden til Haag-konferansen samler alle internasjonalprivatrettslige konvensjoner som er laget i regi av Haag-konferansen, samt oversikt over hvilke and som har signert og ratifisert dem og publikasjoner utgitt av konferansen i forbindelse med disse konvensjoner <http://www.hcch.net>

(bare èn side mer enn før)

JUROFF1500 Strafferett

Ansvarlig faglærer: Synnøve Ugelvik

Jeg ønsker å erstatte Rolf B. Wegners bok med Steinar Fredriksen, /Norm, skyldkrav og straffetrussel: Utvalgte emner fra spesiell strafferett/, Oslo: Gyldendal juridisk (2017), følgende kapitler:

Kapittel 1 Innledning (6 s.)

Kapittel 6 (6.1-6.3) Narkotikalovbrudd (26 s.)

Kapittel 7 (7.1 og 7.7-7.9) (10 s.)

Kapittel 8 Voldslovbrudd mv. (37 s.)

Kapittel 9 Seksuallovbrudd (45 s.)

Kapittel 10 Vinningslovbrudd og lignende krenkelser av eiendomsretten (49 s.)

Kapittel 11 (11.1-11.2) Skadeverk (8 s.)

Kapittel 13 Bedrageri (13.1-13.2) (9 s.)

Kapittel 14 Korrupsjon (9 s.)

Totalt sideantall = 199. Det samsvarer omtrentlig med sideantallet i Wegners bok.

Engelske valgemenner

JUS5730 Humanitarian law

Ansvarlig faglærer: Gentian Zyberi

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

NOTE: Please copy as is in the course website.

BACHELOR'S LEVEL (JUR1730):

Compulsory reading:

Nils Melzer, *International Humanitarian Law: A Comprehensive Introduction* (ICRC, 2016) (331 pages). The text is also available for free download at the [ICRC website](#).

ICRC Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law (May 2009), Part 2.B “The concept of direct participation in hostilities”, pp. 41-68 (28 pages).

Tristan Ferraro, *The Applicability and Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces*, *International Review of the Red Cross* 95 (2013), pp. 561-612 (52 pages).

Daniel Bethlehem, *The Relationship between International Humanitarian Law and International Human Rights Law in Situations of Armed Conflict*, *Cambridge Journal of International and Comparative Law* (2)2 (2013), pp. 180-195 (16 pages).

Gentian Zyberi, 'Enforcement of International Humanitarian Law', in Gerd Oberleitner (ed.) *Human Rights Institutions, Tribunals and Courts: Legacy and Promise* (Springer, 2018), pp. 377-400 (23 pages).

Antonio Cassese, 'Current Challenges to International Humanitarian Law' (Chapter 1), in Andrew Clapham and Paola Gaeta (eds.), *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict* (Oxford University Press, 2014), pp. 3-19 (17 pages).

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

NOTE: Please copy as is in the course website.

Alternative textbooks and recommended reading:

Emily Crawford and Alison Pert, *International Humanitarian Law* (Cambridge University Press, 2019) (324 pages).

Marco Sassòli, *International Humanitarian Law: Rules, Controversies, and Solutions to Problems Arising in Warfare* (Edward Elgar, 2019).

Nicholas Tsagourias and Alasdair Morrison, *International Humanitarian Law: Cases, Materials and Commentary* (Cambridge University Press, 2018).

Robert Kolb and Richard Hyde, *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts* (Oxford: Hart Publishing, 2008).

Dieter Fleck (ed.), *The Handbook of International Humanitarian Law*, third edition (Oxford University Press, 2014) paperback – with the exception of chapters 10 and 11.

Total amount of pages (required literature) at Bachelor's level: 467 pages.

MASTER'S LEVEL (JUS5730):

Compulsory reading:

Dieter Fleck (ed.), *The Handbook of International Humanitarian Law*, third edition (Oxford University Press, 2014) paperback – with the exception of chapters 10 and 11 (584 pages).

ICRC Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law (May 2009), Part 2.B “The concept of direct participation in hostilities”, pp. 41-68 (28 pages).

Daniel Bethlehem, *The Relationship between International Humanitarian Law and International Human Rights Law in Situations of Armed Conflict*, *Cambridge Journal of International and Comparative Law* (2)2 (2013), pp. 180-195 (16 pages).

Gentian Zyberi, ‘The Jurisprudence of the International Court of Justice and International Criminal Courts and Tribunals’, in Erika de Wet and Jann Kleffner (eds.), *Convergence and Conflicts of Human Rights and International Humanitarian Law in Military Operations* (Pretoria University Law Press, 2014), pp. 395-416 (22 pages).

Gentian Zyberi, ‘Enforcement of International Humanitarian Law’, in Gerd Oberleitner (ed.) *Human Rights Institutions, Tribunals and Courts: Legacy and Promise* (Springer, 2018), pp. 377-400 (23 pages).

Total amount of pages (required literature) at Master’s level: 673 pages.

Alternative textbooks and recommended reading:

Emily Crawford and Alison Pert, *International Humanitarian Law* (Cambridge University Press, 2019).

Marco Sassòli, *International Humanitarian Law: Rules, Controversies, and Solutions to Problems Arising in Warfare* (Edward Elgar, 2019).

Nicholas Tsagourias and Alasdair Morrison, *International Humanitarian Law: Cases, Materials and Commentary* (Cambridge University Press, 2018).

Supplementary literature for both levels:

Treaty Collections:

Ole Kristian Fauchald and Bård Sverre Tuseth (eds.), *Global and Regional Treaties* (Oslo, 2012).

Adam Roberts and Richard Guelff (eds.), *Documents on the Laws of War, Third Edition*, (Oxford University Press, 2000).

Dietrich Schindler and Jiří Toman (eds.), *The laws of armed conflicts: a collection of conventions, resolutions, and other documents*, (Martinus Nijhoff Publishers, 2004).

Books/reports:

Yearbook of International Humanitarian Law

Jean Pictet: The Geneva Conventions of 12 August 1949, Commentary, Vol. I (Geneva, 1952), Vol. II (Geneva, 1960), Vol. III (Geneva, 1960), Vol. IV (Geneva, 1958).

Yves Sandoz, Christophe Swinarski and Bruno Zimmermann (eds): Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949 Geneva: ICRC, 1987).

Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, [Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules](#) (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

ICRC Report, International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts, October 2011, (53 pages); see also the December 2015 Report.

UK Ministry of Defence, The Manual of the Law of Armed Conflict (Oxford University Press, 2005).

US Department of Defence Law of War Manual, June 2015 ([updated December 2016](#)).

Terry Gill and Dieter Fleck (eds.), The Handbook of the International Law of Military Operations, second edition (Oxford University Press, 2015).

Andrew Clapham and Paola Gaeta (eds), The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict (Oxford University Press, 2014).

Andrew Clapham, Paola Gaeta, and Marco Sassòli (eds.), The 1949 Geneva Conventions: A Commentary (Oxford University Press, 2015).

Electronic resources:

[ICRC databases on international humanitarian law](#) (treaties, customary international humanitarian law, domestic implementation)

[Geneva Convention I, Commentary of 2016](#)

[Geneva Convention II, Commentary of 2017](#)

ICRC: Sassoli, Bouvier, and Quintin, [How does law protect in war?](#)

[Electronic Resource Guide of the American Society of International Law](#)

[International expert meeting report: The principle of proportionality](#) (ICRC, 2018)

ICRC, [Current Debates on IHL](#)

[International Review of the Red Cross](#)

Total amount of pages (required literature) at Master's level: 673 pages.

JUS5680 Internet Governance

Ansvarlig faglærer: Tobias Mahler og Lee Bygrave

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Knowledge

- Good knowledge of the steering and management of core elements of Internet infrastructure, particularly data transmission protocols and the Domain Name System.
- Good knowledge of the relevant regulatory roles played by the Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), Internet Engineering Task Force (IETF), World-Wide Web Consortium (W3C) and International Telecommunications Union (ITU).
- Good knowledge of the interaction of legal and non-legal processes in the drafting and enforcement of Internet policies, including knowledge of the respective roles and relative utility of respectively (i) contractual mechanisms and (ii) legislative and treaty-based mechanisms for Internet governance
- Knowledge of the EU legal frameworks for open Internet access and intermediary liability, particularly in the context of Internet platforms and user-generated content.

Skills

- Ability to critically discuss various modes of regulation of the Internet.
- Elucidate the regulatory role played by Internet architecture itself and how the technical standards for that architecture are developed.

General competence

- Understanding of the technology, business models and standards that form the basis of the Internet.
- Ability to collaborate with Internet governance experts from other fields, particularly in the context of Internet policy-making.
- Ability to suggest and assess alternative forms of regulation to traditional law.

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

- Tobias Mahler, *Generic Top-Level Domains; A Study of Transnational Private Regulation*, Edward Elgar Publishing, 2019 (259 pages)
- Lee A. Bygrave, *Internet Governance by Contract*, Oxford University Press, 2015, chapters 2-4 (57 pages)
- Milton L. Mueller and Farzaneh Badiei, “Governing Internet Territory: ICANN, Sovereignty Claims, Property Rights and Country Code Top-Level Domains”, *Columbia Science and Technology Law Review*, 2015, vol. 18, p. 435 (56 pages).
- Milton L. Mueller and Farzaneh Badiei, “Requiem for a Dream: On Advancing Human Rights via Internet Architecture”, *Policy & Internet*, 2019, vol. 11(1) (23 pages)
- Frode Sørensen, “European Net Neutrality at the beginning of a new era”, in Luca Belli, *Net Neutrality Reloaded: Zero Rating, Specialised Service, Ad Blocking and Traffic Management*, 2016 Annual Report of the UN IGF Dynamic Coalition on Net Neutrality, p. 165 (18 pages)
- Agnes Lucas-Schloetter, “Transfer of Value Provisions of the Draft Copyright Directive. An Appraisal”, <http://www.authorsocieties.eu/uploads/Lucas-Schloetter%20Analysis%20Copyright%20Directive%20-%20EN.pdf> (2017) (22 pages)
- Martin Senftleben, “Bermuda Triangle – Licensing, Filtering and Privileging User-Generated Content Under the New Directive on Copyright in the Digital Single Market”, available at https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3367219 (2019) (18 pages)
- Giancarlo F Frosio, “From horizontal to vertical: an intermediary liability earthquake in Europe”, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2017, vol. 12(7), pp. 565-575 (10 pages)
- WIPO Overview of WIPO Panel Views on Selected UDRP Questions, Third Edition 2017, <https://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/overview3.pdf> (104 pages)

Supplementary Reading

- Lee A. Bygrave, *Internet Governance by Contract*, Oxford University Press, 2015 (remaining chapters)
- Milton Mueller, *Will the Internet Fragment?: Sovereignty, Globalization and Cyberspace*, Polity, 2017
- Lee A. Bygrave and Jon Bing (eds.), **Internet Governance: Infrastructure and Institutions**, Oxford University Press, 2009
- Felipe Romero-Moreno: “‘Notice and staydown’ and social media: amending Article 13 of the Proposed Directive on Copyright”, *International Review of Law, Computers & Technology*, 2018, vol. 32, pp. 1-24
- Christina Angelopoulos and Stijn Smet, “Notice-and-fair-balance: how to reach a compromise between fundamental rights in European intermediary liability”, *Journal of Media Law*, 2016, vol.8(2), pp. 266-301

- Torsten Bettinger and Allegra Waddell, “Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy (UDRP)” in Bettinger/Waddell (eds), *Domain Name Law and Practice: An International Handbook*, Second Edition, Oxford University Press, pp. 1263-1451
- A. Michael Froomkin, “Habermas@Discourse.Net: Toward a Critical Theory of Cyberspace”, *Harvard Law Review*, 2003, vol. 116(3), pp. 749–873
- Laura DeNardis, *The Global War for Internet Governance*, Yale University Press, 2014
- Jack Gold and Tim Wu, *Who Controls the Internet? Illusions of a Borderless World*, Oxford University Press, 2006
- Milton Mueller, *Networks and States*, MIT Press, 2010

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

The course concentrates on the regulatory field termed “Internet governance”, which may be loosely defined as the various sets of norms (legal and non-legal) that determine how the Internet and its related applications function. In addition to elucidating the legal aspects of Internet governance, the course examines the regulatory role played by Internet architecture itself and how the technical standards for that architecture are developed.

Special consideration is given to governance of the Domain Name System (DNS), as a key component of what are commonly termed “critical Internet resources”. The course elaborates on the processes (legal and non-legal) that regulate allocation of domain names and resolve disputes connected to such allocation.

Account is also taken of the impact of:

- the EU legal framework for network neutrality
- the regulation, by the EU, of Internet platforms, particularly with respect to user-generated content
- regulatory issues regarding the “Internet of Things”.

A salient set of issues taken up in the course concern the respective roles played in Internet governance by, on the one hand, contractual (and other private law) mechanisms and, on the other hand, legislative and treaty-based mechanisms.

Course objectives

The primary objective of the course is to impart solid understanding of the steering and management of core elements of Internet infrastructure, particularly data transmission protocols and the Domain Name System.

A secondary objective is to impart understanding of the respective roles and relative utility of respectively (i) contractual mechanisms and (ii) legislative and treaty-based mechanisms for global governance structures in Internet governance generally, but with a focus particularly on the

management and steering of the DNS. This involves elucidating the regulatory function of contracts in Internet governance, and understanding how the various regulatory frameworks impact each other.

A further aim of the course is not just to impart knowledge of the relevant legal rules as they currently stand but also to encourage critical appraisal of them. This involves analysing and challenging the assumptions upon which the rules are based, and discussion of alternative regulatory possibilities.

Totalt antall sider hovedlitteratur: 567 pages

JUS5690 Robot Regulation

Ansvarlig faglærer: Tobias Mahler og Kristin B. Sandvik

Learning outcome

Knowledge

- Overview of key regulatory issues raised by emerging developments in robotics, including autonomous vehicles, autonomous weapons, human-robot interaction, and cyborgs.
- Knowledge of how the law regulates robots and cyber-physical systems with respect to safety and regulatory oversight, liability, privacy and security
- Knowledge of regulatory issues raised by artificial intelligence, including discrimination, transparency, privacy, use for law enforcement and copyright protection.
- Good knowledge of a specific sub-set of regulatory issues in a focus area selected by student groups in agreement with the teacher.

Skills

- Ability to discuss regulatory issues in light of ethical, gender and technical perspectives in robotics.
- Ability to reflect over the need for regulation of robotics and artificial intelligence.
- Ability to participate in policy debates about emerging issues in robotics and their regulation at domestic, European and international Level.

General competence

- Understanding how the emergence of robotics may affect society, including in sectors such as transport, health, employment, and public security.
- Understanding of weaknesses and strengths of regulation, and its effect on innovation.
- Development of oral presentation skills.

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Ronald E. Leenes, and others, “[Regulatory challenges of robotics: Some guidelines for addressing legal and ethical issues](#)”, **Law, Innovation and Technology**, (2017) **9**(1), 1 (44 pages)

European Parliament Resolution of 16 February 2017 with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)), P8_TA (2017) 005, (23 pages)

Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence Set up by the European Commission, Ethics Guidelines For Trustworthy AI, 8 April 2019, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/ethics-guidelines-trustworthy-ai> (39 pages)

Ryan Calo, “Artificial Intelligence Policy: A Primer and Roadmap”, 2017, available at SSRN, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3015350> (28 pages)

Neil M. Richards and William D. Smart, “How should the law think about robots?”, in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016, 3 (20 pages)

Trevor N. White, Seth D. Baum, “Liability for Present and Future Robotics Technology”, in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0005 (18 pages)

Andres Guadamuz: Do androids dream of electric copyright? Comparative analysis of originality in artificial intelligence generated works, *Intellectual Property Quarterly* 2017 s. 169-186 (17 pages)

Joanna J. Bryson, Mihailis E. Diamantis, Thomas D. Grant, “Of, for, and by the people: the legal lacuna of synthetic persons”, **Artificial Intelligence and Law**, 25(3) (2017), 273-291 (18 pages)

Meg Leta Jones and Jason Millar, “Hacking Metaphors in the Anticipatory Governance of Emerging Technology: The Case of Regulating Robots”, in Roger Brownsword, Eloise Scotford, and Karen Yeung, **the Oxford Handbook of Law, Regulation and Technology**, Oxford University Press, 2017, 596-619 (23 pages)

Further reading (starting points for group work)

Legal approaches to robotics:

Ryan Calo, [Robots as Legal Metaphors](#), 30 Harvard J. Law & Technology, 209-37 (2016).

F. Patrick Hubbard, “Allocating the risk of physical injury from ‘sophisticated robots’: Efficiency, fairness, and innovation”, in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016, 25 (25 pages)

Curtis E.A. Karnow, “The application of traditional tort theory to embodied machine intelligence”, in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016, 51 (26 pages)

Autonomous vehicles:

Araz Taeihagh & Hazel Si Min Lim, “Governing autonomous vehicles: emerging responses for safety, liability, privacy, cybersecurity, and industry risks”, *Transport Reviews* (2019), 39:1, 103-128, DOI: [10.1080/01441647.2018.1494640](https://doi.org/10.1080/01441647.2018.1494640)

EU Commission staff working document, liability for emerging digital technologies, COM (2018) 237, 2.2

Subhajit Basu, A. Omotubora, M. Beeson et al., “Legal framework for small autonomous agricultural robots”, *AI & Society* (2018), <https://doi.org/10.1007/s00146-018-0846-4>

Commission Staff Working Document, “Liability for emerging digital technologies”, COM(2018) 237 final, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=51633

Wulf Loh, Janina Loh, “Autonomy and Responsibility in Hybrid Systems, The Example of Autonomous Cars”, in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0003

Jeffrey K. Gurney, “Imputing Driverhood, Applying a Reasonable Driver Standard to Accidents Caused by Autonomous Vehicles”, in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0004

Abby Everett Jaques, “Why the moral machine is a monster”, paper presented at WeRobot 2019, <https://robots.law.miami.edu/2019/wp-content/uploads/2019/03/MoralMachineMonster.pdf>

Privacy:

M. Ryan Calo, "[Robots and Privacy](#)", in Patrick Lin et al. (eds.) **Robot Ethics: The Ethical and Social Implications of Robotics**, MIT Press 2012, 187-202

Human-Robot Interaction:

Jesse Kirkpatrick, Erin N. Hahn, Amy J. Haufler, "Trust and Human–Robot Interactions", in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0010

Kate Darling, "'Who's Johnny?' Anthropomorphic Framing in Human–Robot Interaction, Integration, and Policy", in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0012

Kate Darling, "Extending legal protection to social robots: The effects of anthropomorphism, empathy, and violent behavior towards robotic objects", in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016, 213 (26 pages)

Healthcare robots:

Aimee van Wynsberghe, **Healthcare robots: ethics, design and implementation**, Ashgate Publishing 2015

Eduard Fosch-Villaronga* and Jordi Albo-Canals, "'I'll take care of you,' said the robot", *Paladyn, Journal of Behavioral Robotics* (2019), 10(1), pp. 77-93, doi:10.1515/pjbr-2019-0006

Human-robot interaction, gender and sex:

Nomura Tatsuya, "[Robots and Gender](#)", *Gender and the Genome*, Volume 1, Issue 1, 2017

Ezio Di Nucci, "[Sex Robots and the Rights of the Disabled](#)", in John Danaher and Neil McArthur, **Robot Sex, Social and Ethical Implications**, MIT Press 2017

Litska Strikwerda, "Legal and Moral Implications of Child Sex Robots", in John Danaher and Neil McArthur, **Robot Sex, Social and Ethical Implications**, MIT Press 2017

Law enforcement:

Kristen Thomasen, "Examining the constitutionality of robot-enhanced interrogation", in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016

Lisa A. Shay et al., "Confronting automated law enforcement", in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016

Military robots and autonomous weapons:

Peter W. Singer, "Wired for War: The Future of Military Robots", Brookings Opinions blog post, August 28, 2009, available at <https://www.brookings.edu/opinions/wired-for-war-the-future-of-military-robots/>

Leonard Kahn, "Military Robots and the Likelihood of Armed Combat", in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0018

Ian Kerr and Katie Szilagyi, "Asleep at the switch? How killer robots become a force multiplier of military necessity"; in Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr (ed.), **Robot Law**, Edward Elgar Publishing 2016

Sigrid Redse Johansen, "So Man Created Robot in His Own Image: The Anthropomorphism of Autonomous Weapon Systems and the Law of Armed Conflict", Oslo Law Review (2018) 02 / Vol 5, https://www.idunn.no/oslo_law_review/2018/02/so_man_created_robot_in_his_own_image_the_anthropomorphism

Artificial intelligence:

European Commission for the Efficiency Of Justice (CEPEJ) European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment, Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018), <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>

Lawrence B. Solum, "Legal Personhood for Artificial Intelligences". **North Carolina Law Review**, Vol. 70, p. 1231, 1992, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1108671>

Shannon Vallor, George A. Bekey, "Artificial Intelligence and the Ethics of Self-Learning Robots", in Patrick Lin, Keith Abney, and Ryan Jenkins (ed.), **Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence**, Oxford University Press, 2017, DOI:10.1093/oso/9780190652951.003.0022

Frank Pasquale, **The black box society: The secret algorithms that control money and information**, Harvard University Press, 2015.

Lilian Edwards, Michael Veale, "Slave to the algorithm? Why a 'right to an explanation' is probably not the remedy you are looking for", **Duke Law & Technology Review**, 2017, 16, 18-84.

Sandra Wachter, Brent Mittelstadt, Luciano Floridi, “Why a right to explanation of automated decision-making does not exist in the general data protection regulation” **International Data Privacy Law**, 2017, 7(2), 76-99.

Nick Bostrom, **Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies**, Oxford University Press, 2016

Intellectual property:

James Grimmelman: There's No Such Thing as a Computer-Authored Work - And It's a Good Thing, Too, 39 *Columbia Journal of Law & the Arts* (2016), 403-416

Paul Lambert: Computer Generated Works and Copyright: Selfies, Traps, Robots, AI and Machine Learning, 39 *European Intellectual Property Review*, 12-20

Jani Ihalainen: Computer creativity: artificial intelligence and copyright, 13 *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2018, 724-728

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Course content

This course addresses emerging regulatory issues related to robotics. The point of departure of the course is the increasing significance robots have in our society, which not only raises technical issues, but also regulatory and policy concerns.

Recent advances in robotics and artificial intelligence indicate that robots gradually become a reality in society, rather than just in science fiction. Applications include autonomous cars and other vehicles, autonomous weapons, as well as assistants in many fields, including healthcare. Thus, the forms and purposes of robots differ, so it may be impossible to develop one singular regulatory response to the broad field of robotics. On the other hand, there are certain recurring features of robots, which are relevant in a regulatory context.

Lawmakers are currently developing new concepts and definitions, concurrent with the potential drafting of a new legal framework. One of these attempts is the European Parliament's working definition of a “smart robot”: Its characteristics include (i) the acquisition of autonomy through sensors or data exchange, (ii) potentially self-learning, (iii) at least a minor physical support, (iv) the adaptation of its behaviour and actions to the environment, as well as (v) absence of life in the biological sense.

The role of Artificial intelligence (AI) in robotics warrants specific scrutiny. Whether or not embodied in a physical robot, AI is increasingly deployed in a wide range of contexts. These include predictive policing, chatbots, and corporate decision-making. Amongst the challenges with

AI has been the potential for bias in decision-making, which can contribute to discrimination, including for gender or race.

The analysis of regulatory issues takes particular account of ethical and gender perspectives. Ethical concerns arise, for example, when robots such as autonomous weapons or vehicles decide about life or death, and when they calculate risk. Moreover, ethical issues are crucial for all human-robot interaction, such as in the context of healthcare robots.

When humans and robots interact, there can be issues with respect to both human gender and robot gender. The clearest example of the latter is the development of sex robots.

This course examines how robots and artificial intelligence are regulated de lege lata, and tracks the discourse about the need for new law (de lege ferenda). It is far from clear how society should respond to the emergence of these technologies, and students should think creatively about these questions. The course also tracks the development of soft law, such as codes of conduct for robot engineers.

Relevant legal and regulatory issues include the following:

- Responsibility, accountability, liability and insurance
- Regulatory oversight by the proposed European Agency for Robotics and Artificial Intelligence
- Regulatory frameworks for safety, security, and privacy
- Robots and networks (network neutrality; cloud computing)
- Autonomous weapons systems and public international Law
- Human dignity, gender issues and privacy in the context of healthcare robots, cyborgs and augmented humans
- Regulatory responses to emerging artificial intelligence
- Artificial intelligence and copyright protection

Totalt antall sider hovedlitteratur:

Total: 322 pages.

NB! Further literature must be read in connection with individual and group research conducted during this course.

EMNELEVERANSER TIL ANDRE STUDIEPROGRAM

HUMR5140 Human Rights in international and national law

Ansvarlig faglærer: Maja Janmyr

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Uppdaterad version av de Schutter tillgänglig och jag vill därmed ersätta den från 2014:
De Schutter, O. (2019). *International Human Rights Law: Cases, Materials, Commentary*.
Cambridge: Cambridge University Press.

Antall sider framgår inte av förlagets hemsida, men antatt ca samma som tidigare utgåva.

HUMR5133 Business and Human Rights

Ansvarlig faglærer: Bård Anders Andreassen

Required reading

Articles and extracts from books marked with an asterisk () are available in a compilation of texts (kompendium) which can be purchased from Gnist Akademika bookstore at the Law Faculty (Domus Nova building).*

Textbook:

Deva, Surya. *Regulating Corporate Human Rights Violations. Humanizing Business*. London: Routledge, 2012, chs 1-7 (200 pp.)

Articles compiled in a compendium:

*Bilchitz, David, "Introduction: Putting Flesh on the Bone. What Should a Business and Human Rights Treaty Look Like?" in Surya Deva and David Bilchitz (eds). *Building a Treaty on Business and Human Rights. Context and Contours*. Cambridge: CUP, 2017 (47 pp).

*Darrow, Mac, 'World Bank and International Monetary Fund', *Encyclopedia of Human Rights*, Dec 2009 vol. 5, pp. 373-381 (9 pp.)

* Ruggie, John Gerard. *Just Business. Multinational Corporations and Human Rights*. NY: Northon, 2013. Introduction and Ch. 1. (81 p.).

*Van Genugten, Wilhelm. *The World Bank Group, the IMF and Human Rights*. Intersentia, 2015, chs. 1-4, (37 pp)

Articles available as E-journals or E-books:

The journal articles below are available in full text. The UN-reports below are available online.

Andreassen Bård A, and Vo Khanh Vinh, “Business’ Duties Across Borders: The New Human Rights Frontier” in Bård A Andreassen and Vo Khanh Vinh. *Duties Across Borders. Advancing Human Rights in Transnational Business*. Cambridge: Intersentia, 2016. (20 p.). <https://www-adm.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5133/h18/andreassen-and-vindh-2016.pdf?vrtx=admin>

Campbell, John (2007), 'Why Would Corporations Behave in Socially Responsible Ways? An Institutional Theory of Corporate Social Responsibility', *The Academy of Management Review*, 32(3), 946-967. (22 pp.)

Cantu-Rivera, Humberto. “Corporate Accountability in the Field of Human Rights. On soft-law Standards and the Use of Extra-territorial Measures” in Bård A Andreassen and Vo Khanh Vinh. *Duties Across Borders. Advancing Human Rights in Transnational Business*. Cambridge: Intersentia, 2016. (25 p.). <https://www-adm.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5133/h18/andreassen-and-vindh-2016.pdf?vrtx=admin>

Darcy, Shane. “The Elephant in the Room: Corporate Tax Avoidance & Business and Human Rights” in *Business and Human Rights Journal* Vol 2 (1), 2017. 30 pp. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1D615D47FB0632DCFE365DB10F07ACF7/S2057019816000237a.pdf/elephant_in_the_room_corporate_tax_avoidance_business_and_human_rights.pdf

de Schutter, Olivier, “Towards a New Treaty on Business and Human Rights” in *Business and Human Rights Journal*, Vol 1 (1), 2016. (27 p.).

Gillies, Alexandra, ‘Reputational Concerns and the Emergence of Oil Sector Transparency as an International Norm’, in *International Studies Quarterly*, Vol.54,No.1, pp. 103–126 <http://www.jstor.org/journals/00208833.html> (23pp.).

Scruggs, Lyle, Shareen Hertel, Samuel J. Best, & Christopher Jeffords “Information, Choice and Political Consumption: Human Rights in the Checkout Lane” in *Human Rights Quarterly* Vol 33, No 4, 2012 (pp1092-1121) http://muse.jhu.edu/journals/human_rights_quarterly/ (E-journal). (29 pp.)

Ruggie, John (2014), “A UN Business and Human Rights Treaty?”, *Issues Brief*, <http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/CSRI/UNBusinessandHumanRightsTreaty.pdf> (5pp.)

Ruggie, John G. and Emily K Middleton, “Money, Millennials and Human Rights Sustaining ‘Sustainable Investing’”, M-RCBG Faculty Working papers Series 2018: 1 (15 pp.) https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/working_papers/CRI69_FINAL.pdf

Comments by Ruggie and Response of Surya Deva and David Bilchitz on *Human Rights Obligations of Business: Beyond the Corporate Responsibility to Respect?* (CUP, 2013) <http://business-humanrights.org/media/ruggie-comment-surya-deva-david-bilchitz.pdf> and <http://www.business-humanrights.org/media/documents/surya-deva-david-bilchitz-re-ruggie-15-01-14.pdf> (7 pp.)

McCorquodale, Robert and Lise Smit, Stuart Neely and Robin Brooks, “Human Rights Due Diligence in Law and Practice: Good Practices and Challenges for Business Enterprises” in *Business and Human Rights Journal*. <https://www.cambridge.org/core/journals/business-and-human-rights-journal/article/human-rights-due-diligence-in-law-and-practice-good-practices-and-challenges-for-business-enterprises/0306945323DD6F6C9392C5DBDE167001> (30 p.).

Kemp D and F Vanclay, ‘Human rights and impact assessment: clarifying the connections in practice’, 3(2) *Impact Assessment and Project Appraisal*, 2013, 86-96 <http://dx.doi.org/10.1080/14615517.2013.782978> (11 pp.)

Report of the UN SR on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, *Human rights impact assessments – resolving key methodological questions*, 2007. <http://www.reports-and-materials.org/Ruggie-report-human-rights-impact-assessments-5-Feb-2007.pdf> (25 pp.).

Zyberi, Gentian. “Protection of the Environment from Serious Damage. Towards a Model of Shared Responsibility between International Cooperations and the State Concerned?” in Bård A Andreassen and Vo Khanh Vinh. *Duties Across Borders. Advancing Human Rights in Transnational Business*. Cambridge: Intersentia, 2016. (23 pp). <https://www-adm.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5133/h18/andreassen-and-vindh-2016.pdf?vrtx=admin>

United Nations Guiding Principles on Human Rights and Business (2011) (42 pp.) https://www.ohchr.org/documents/publications/GuidingprinciplesBusinesshr_eN.pdf

UN Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment 24, E/C.12/GC/24. (16 pp.)

Zero Draft, UN Treaty on Human Rights and Business. (13 pp.) <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/WGTransCorp/Session3/DraftLBI.pdf>

Total number of pages: 737.

Cases

- *Shakti v. Posco*
- *SERAC v. Nigeria*

- *Kiobel v. Royal Dutch Petroleum*
- *Akpan v. Royal Dutch Petroleum*
- *Bautista de Arellana v. Colombia*

Guidelines, General Comments and Standards

- UN Convention on the Right of the Child, General Comment 16, CRC/C/GC/16.
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises
- UN Global Compact (1999)
- Global Reporting Initiative (GRI)
- UN Principles for Responsible Investment (2006)
- Equator Principles for the banking sector (2003)
- The Kimberley Process Certification Scheme in the diamonds sector (2003) and Extractives Industries Transparency Initiative (2002)
- ISO Standard 26000 on Social Responsibility (2010).
- IAIA, Social Impact Assessment International Principles, Special Publication Series No.2. 2003.

Studies of Corporate Practices

- DIHR and IPIECA, Integrating human rights into environmental, social and health impact assessments. A practical guide for the oil and gas industry, 2013.
- Rights and Democracy, Human rights impact assessments for foreign investment projects: Learning from community experiences in the Philippines, Tibet, the Democratic Republic of Congo, Argentina and Peru (2007).
- Nestle and DIHR, Talking the Human Rights Walk. Nestle's experience assessing human rights impacts in its business activities, 2013.
- UNICEF and DIHR, Children's rights in impact assessments. A guide for integrating children's rights into impact assessments and taking action for children, 2013.
- Oxfam Australia, Women, communities and mining: The gender impacts of mining and the role of gender impact assessment. 2009.
- Amnesty (2014), Injustice Incorporated: Corporate Abuses and the Human Right to Remedy (London: Amnesty International).

Recommended readings

Amaeshi, Kenneth, Onyeka Osuji, and Paul Nnodin (2008), 'Corporate Social Responsibility in Supply Chains of Global Brands: A Boundaryless Responsibility? Clarifications, Exceptions and Implications', *Journal of Business Ethics*, 81, 223.234.

de Schutter, Olivier, Anita Ramasastry, Mark Taylor, and Robert Thompson (2012), *Human Rights Due Diligence: The Role of States* (Oslo: ICAR).

Deva, Surya and David Bilchitz (eds.), *Human Rights Obligations of Business: Beyond the Corporate Responsibility to Respect?* (Cambridge University Press, 2013).

Kinley, David. *Civilising globalisation. Human rights and the global economy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, pp. 145-203. (68 pp).

Lee, Min-Dong Paul (2008), 'A review of theories of corporate social responsibility: Its evolutionary path and the road ahead', *International Journal of Management Review*, 10(1), 53-73.

Nystuen, Gro, Andreas Føllesdal, and Ole Mestad (eds.) (2011), *Human Rights, Corporate Complicity and Disinvestment* (Cambridge: Cambridge University Press).

Palm Oil Controversy in Southeast Asia' - A Transnational Perspective, Edited by Oliver Pye and Jayati Bhattacharya, 2013, ISEAS Publishing/Institute of Southeast Asian Studies, chapter 3, 48-75.

Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, *John Ruggie. Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*, March 21, 2011. UN Human Rights Council. A/HRC/17/31. (27 pp.).

Report of the Special Representative of the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and other business enterprises, *John Ruggie, Addendum: States Obligations to Provide Access to Remedy for Human Rights Abuses by Third Parties, including Business: an Overview of International and Regional Provisions, Commentary and Decisions*, 15 May 2009, UN Doc. A/HRC/11/13/Add. 1. (37 pp.).

Ruggie, Human rights impact assessments – resolving key methodological questions. Report of the UN SR on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, 2007.

